

*Posvet naj
postane mejnik*

Dvodnevni posvet v Trstu, kjer so se zbrali ugledni predstavniki Italije in Slovenije, utegne postati nov mejnik v zgodovini Trsta, njegove dežele in sosedne slovenske države. Res je sicer, da nad medsebojnimi stiki še vedno visi Damoklejev meč pomembnih političnih vprašanj, ki niso urejena, vendar je prav ta posvet po našem zgovorno dokazal, da bi vztrajanje na znanih nacionalističnih stališčih na italijanski strani bilo za Trst in njegovo deželo naravnost samomorilno dejanje.

Med nerešene politične probleme sodi v prvi vrsti problematika slovenske narodne manjšine v Italiji. Slovenski zunanji minister Thaler je sicer tako na srečanju s predstavniki manjšine v Strunjanu kot na samem posvetu povedal, da Slovenija strogo ločuje manjšinsko vprašanje od italijanskih zahtev glede nepremičnin istrskih optantov. To se iz formalnega vidika razume samo po sebi. Na dlani pa je, da sta obe tematiki med seboj povezani, saj je njuna ureditev dejansko odvisna od politične volje obeh sogovornikov. To pomeni, da se morata obe zadevi reševati in urejati vzporedno.

Zlasti drugi dan posveta je pokazal, kako imata Trst in dežela Furlanija Julijska krajina priložnost, da odigrata pomembno in celo odločilno vlogo pri navezovanju in poglobljanju gospodarskih stikov med Italijo in Slovenijo in preko nje s širokimi srednjevzhodnimi evropskimi območji. O vsem, kar je bilo v tej zvezi povedanega ali samo nakazanega na posvetu v Trstu, bomo v našem listu še podrobno pisali. Prepričani smo namreč, da je ta tematika preveč pomembna, da bi jo le bežno omenili.

Prav v tem pogledu pa more in mora najti svojo specifično vlogo tudi in predvsem naša slovenska narodna manjšina v Italiji. V njeni sredi najdemo dobre poznavalce razmer tako doma kot na območjih, ki smo jih pravkar omenili. To je prednost, ki jo manjšina more in mora izkoristiti. Ta resnica je med drugim zelo jasno prišla na dan tudi in predvsem na dvodnevem posvetu v Trstu.

DRAGO LEGIŠA

»Narodnost in zvestoba jeziku, kulturi, tradiciji sta vrednoti,
za kateri se je vredno in tudi nujno žrtvovati«

Dne 6. t.m. je poteklo natanko petinšestdeset let, odkar so nekaj sto metrov od tod umrli junaške smrti štirje slovenski fantje. Prav je, da dobiva ta tragični dogodek vsako leto tu primerno obeležje in potrditev in se tako še bolj vključuje v spomin na obdobje, v katerem je bila naša narodna skupnost v hudi eksistencialni stis-

ADRIJAN PAHOR

ki. Bili so to časi, ko je slovenski identiteti grozil italijanski fašizem z nasilno asimilacijo, ki je imela kot glavni cilj zadušiti narodno zavest in kulturo predvsem z zakonskimi in policijskimi ukrepi. Vendar naša nacionalna zavest ne bi bila prava, predvsem pa pristna, če v takih zgodovinskih okoliščinah ne bi bila tudi defenzivna. Potrebno je bilo, skratka, ohraniti narodnost, za kar je bilo odločilnega pomena tisto ljudsko gibanje, ki se je daleč od kakršnekoli nazorske polarizacije in politične instrumentalizacije širilo po vsem teritoriju s skupnim ciljem — preprečiti narodovo smrt. Med različno usmerjenimi gibanji, od liberalnega do krščansko socialnega, povezanih v društvu Edinost — ima pri obrambi slovenske identitete velike zasluge slovenska narodno zavedna mladina, pa tudi slovenski duhovniki, ti še najbolj z ohranjanjem slovenščine med slovenskim prebivalstvom. Vendar del mladine ni soglašal s čakanjem na boljše čase, ampak se je odločil, da bo z istimi posegi, kakršne je uporabljal fašizem, opozoril Rim in svetovno javnost na položaj slovenske manjšine v Italiji. Ko je bil raznarodovalni pritisk najhujši, so marsikateri — med temi tudi naši štirje mučeniki — po svojih močeh organizirali bolj revolucionaren način boja proti italijanizaciji. Njihovo uporniško delovanje z že znanimi akcijami je bilo le okvir v prizadevanju za ohranjanje narodne zavesti in propagandne dejavnosti. Človeška žrtev pri eksploziji v uredništvu časopisa Il Popolo di Trieste ni bila ne hotena ne predvidena. Zaradi te drastične oblike odpora je manjšina, kot rečeno, plačala s štirimi mladimi življenji. Vendar kako ne seči po radikalnejšem načinu odpora, če gre za načrtno in brezkompromisno raznarodovanje? Sam indijski narodni buditelj — učitelj nenasilja — Mahatman Gandhi je rekel, da »bi raiši vi-

del Indijo svobodno tudi s pomočjo nasilja, kot pa sužnjo, priklenjeno na nasilje zavojevalcev: nasilje je slabše kot nenasilje — pravi Gandhi — toda strahopetnost je slabša od nasilja.« Tudi papež Janez Pavel II. je ob krvavih spopadih na Balkanu priznal upravičenost organiziranja obrambnega boja tistih narodnih skupnosti, ki jim preti izginotje. Narodnost in zvesto-

ba svojemu jeziku, kulturi, tradiciji sta torej vrednoti, za kateri se je vredno in tudi nujno žrtvovati. Naj izzvenijo torej te besede ne kot opravičilo za dejanja naših štirih junakov, ampak kot potrditev dolžnosti naroda, da se bori za svojo svobodo, za preživetje.

Minila so leta, končala se je druga svetovna vojna, ki je za nas Slovence pomenila korak naprej ali vmesno etapo v konstituiranju naše samostojne države. Toda šele leta 1991, po petinštiridesetletnem političnem enoumju so se uresničile Trubarjeve, Prešernove, Župančičeve in še marsikaterega drugega izpovedane ali prikrita sanje o politični neodvisnosti: po nesporni in eklatantni plebiscitarni odločitvi za samostojno pot se je vendarle izkazalo, da ne bo obveljala Prešernova misel o Slovencu, »ki ne ljubi matere, vanj upajoče«. Sreče naših rojakov, ki lahko živijo v svoji domovini, pa se veselimo tudi mi, ki nam je v boju za obstanek zgodovina dodelila nezavidljiv zamejski položaj. Tu-

V sredo, 6. t.m., je poteklo 65 let, odkar so pod fašističnimi svinčenkami padli na bazovski gmajni štirje mladi slovenski fantje: Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič. V bazovski cerkvi je bila ta dan maša zadušnica, pri kateri je sodeloval cerkveni mešani pevski zbor iz Devina. Izvajal je mašo, ki jo je v spomin na bazoviške junake napisal tolminski organist Vinko Filli. Prof. Adrijan Pahor je nato imel govor, ki ga zaradi njegove bogate in pomenljive vsebine objavljamo v celoti na tej strani.

V nedeljo, 10. t.m., pa je bila na kraju ustrelitve, kjer stoji spomenik, spominska proslava, na kateri so govorili prof. Jože Pirjevec, prof. Stelio Spadaro in dr. Andrej Berdon. Sodeloval je moški pevski zbor Tabor z Opčin pod vodstvom Sveta Grčiča. Predstavniki organizacij so položili vence. Spominske proslave sta se med drugimi udeležila državni sekretar za Slovence po svetu dr. Vencelj in podžupan v Kranju, kjer so primorski begunci bili po ustrelitvi prvi postavili spomenik. Na slovesnosti sta bila tudi predstavnika Narodnega sveta koroških Slovencev, in sicer predsednik Nanti Olip in dr. Apovnik. Ta dan sta namreč bila gosta Slovenske skupnosti.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 17. septembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: Ferenc Molnar: »Dečki Pavlove ulice«; 11.00 Čakole na placu; 11.30 Nabožna glasba; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Na počitnice; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Sergej Verč in Boris Kobal: Prežganka št. 2; 17.00 Šport in glasba.

■ PONEDELJEK, 18. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.10 Iz Četrtekovih srečanj: Dr. Dorče Sardoc; 9.15 Pravljčni kotiček; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert v dvorani Triplovich v Trstu; 11.35 Virginia Maidon: »New York, New York«; 12.40 Mešani pevski zbor »Hrast« iz Doberdoba vodi Hilarij Lavrenčič; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Marko Kravos: Kratki časi; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Teden Sergeja Rahmaninova; 18.00 Ena se tebi je želja spolnila (Tatjana Rojc).

■ TOREK, 19. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.10 Vojna je obrt kruta in egoistična; 9.15 Pravljčni kotiček; 10.00 Poročila; 11.30 Virginia Maidon: »New York, New York«; 12.00 Na počitnice; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Trinajst za trinajst (Magda Jevnikar); 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Teden Sergeja Rahmaninova; 18.00 Adam, kje si? Edvard Kocbek in njegov čas: poglavja iz biografije. Radijski esej (Andrej Inkret).

■ SREDA, 20. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.10 Na počitnice; 9.15 Pravljčni kotiček; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert v Cankarjevem domu v Ljubljani; 11.30 Virginia Maidon: »New York, New York«; 12.00 Kraška makrobiotika; 12.40 Mešani zbor »Lipa zelenela je« iz Ljubljane (Lajko Milavčević); 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Čakole na placu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Politično udejstvovanje Ivana Marije Čoka; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Teden Sergeja Rahmaninova; 18.00 Marko Kravos: Kratki časi.

■ ČETRTEK, 21. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.10 Pot v svet; 9.15 Pravljčni kotiček; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert simfonične glasbe; 11.30 Virginia Maidon: »New York, New York«; 12.00 Po južnoameriških vrhovih; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Prosojni kelih poezije (Irena Žerjal); 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Teden Sergeja Rahmaninova; 18.00 Portret Bojana Adamiča.

■ PETEK, 22. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.10 Afera Hreščak v tržaškem občinskem svetu; 9.15 Pravljčni kotiček; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert v stolnici v Piranu; 11.30 Virginia Maidon: »New York, New York«; 12.00 Stari časi družabnosti; 12.40 Vokalna skupina Ave iz Ljubljane (Andraž Hauptman); 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.45 Števerjan '95; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Filozofi in literati; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Teden Sergeja Rahmaninova; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 23. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.10 Kulturni dogodki; 9.15 Pravljčni kotiček; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert operne glasbe; 11.30 Virginia Maidon: »New York, New York«; 12.00 Nepozabne oderske sanje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Z naših prireditvev; 15.30 Okrogla miza; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Teden Sergeja Rahmaninova; 18.00 Sergej Verč in Boris Kobal: Prežganka št. 2.

»Narodnost in zvestoba jeziku...«

◀ III ▶

di pri nas se je marsikaj spremenilo na bolje: živimo v demokratični družbi, v miru — čeprav nedaleč od nas divja nesmiselna vojna — v vsaj navidezem medsebojnem razumevanju, za hrbtom imamo svojo mlado, a že mednarodno afirmirano domovino, ki nas štiti in se zavzema za naše pravice. In ravno v tem je problem: oba glagola — štiti, zavzemati se — neposredno implicirata vsem znano trpko realnost, da še vedno ni vse tako, kot bi moralo biti. Manjka nam globalni zaščitni zakon, ki nam ga je Italija dolžna podeliti kot podpisnica Londonskega memoranduma in tako izpolniti ustavne in mednarodne obveze glede zaščite narodnih skupnosti, ki so jih meje ločile od svojega naroda. Nanj še čakamo, za nameček pa oblast nad nami izvaja tiho, a vztrajno asimilacijo z brisanjem naše prisotnosti, z razlaščenjem, z zmanjševanjem finančnih prispevkov za naše kulturno in prosvetno delovanje, s siromašenjem naše ekonomske moči in vplivnosti in še bi lahko našteval. To smo še najbolj občutili, ko je bila na oblasti prejšnja vlada, ki nam je bila od vseh povojnih najbolj nenaklonjena. Zato ostaja tudi danes, kljub navideznim idealnim življenjskim razmeram, še vedno veljaven imperativ, da je za nas Slovence in še bolj zamejske pomembna zvestoba svojemu notranjemu ukazu, svoji biti, svoji kulturi. Tudi in predvsem po zaslugi kulture se danes lahko pohvalimo s tistim, kar imamo. Naši kulturniki so s svojo literarno ustvarjalnostjo in družbeno angažiranostjo vzdrževali narodno zavest in neutešljivo željo po samostojnosti in suverenosti slovenskega naroda. Vendar bi bilo napačno trditi, da je danes, ko je Slovenija že evropska realnost, narodna zavest nekaj anahronističnega, nepotrebnega. Sama Slovenija s svojo geopolitično strateško pozicijo na severu Jadrana ob stičišču raznih kultur in obkrožena z mnogo bolj številnimi narodi mora skrbeti za narodno zavest, zvesto izročilo in kulturni tradiciji; za nas Slovence v zamejstvu mora biti ta narodna zavest še podvojena, zaradi stalne ogroženosti pa tudi zaradi naše lahkomišelnosti in prilagodljive podrejenosti v odnosu do večinskega naroda. Velik delež pri ohranjanju narodne zavesti lahko in mora prispevati naša šola, ki mora postati najprej narodno vzgojna, da bo po Prešernovo najpoprej ustvarila zavednega Slovenca, potem šele državljan sveta. V sodobnem razčlovečenem in kaotičnem svetu je naša prvinska naloga ta, da obudimo našo človečnost, humanizem, tega pa ne bomo mogli storiti brez narodnih prvin. Napačno je zavračati narodnost in vse, kar je z njo povezanega, kot nekaj odvečnega, jo skratka obravnavati kot psevdo-vrednoto. Narod je zgodovinska realnost, je nekakšen rodo-

vitni humus, od katerega se hranijo naše človeške korenike, naša duhovnost, je tisto, kar nas dela drugačne in hkrati posebne, neponovljive. Zato je zmotno prepričanje, da bomo z zanikanjem ali omalovaževanjem naše narodnosti, tradicije, češ da je to nekaj nemodernega, raje iskali pot do nekakšnega vseodrešujočega kozmopolitizma. Slovenci smo omikan, kulturen in vsestransko razvit narod, ne z eno, ampak z obema nogama v bistvu že v Evropi, pa tudi spoštujemo in že leta izvajamo določila ter obveznosti glede narodnih manjšin na evropski ravni; smo skratka bolj evropski kot, recimo, država, v kateri živimo pravno še nezaščiteni, ki se de jure v petnajsterici že nahaja, dovoljuje pa si pogojevanje in izsiljevanje Slovenije pri pogajanjih za pridruženost članstvo, kar je svojevrsten absurd! Le v enem se razlikujemo od naših sosedov — v številu prebivalcev, a v tem je tudi naša specifičnost: majhen narod je idealno okolje, v katerem se lahko posameznik izživi, razbremenjen preteklosti, je izziv in hkrati obveza za prihodnost v spošto-

vanju naših prednikov, ki so nam zaupali to nelahko nalogo.

In prav zato, ker nas je le dva milijona, si ne smemo dovoliti spodrseljave in pozabljanja na tiste dele slovenskega naroda, ki živijo v zamejstvu. Zato bi morala matična država imeti stalno pred očmi dejstvo, da bi izumiranje zamejstva pomenilo osiromašenje in korak nazaj tudi za Slovenijo samo. Narodna zavest je zato skupna za vse, brez nje si obstanka tu ne moremo zamišljati. In res bi bilo škoda, da bi Primorci — potem ko smo se v ognju domovinske ljubezni borili za svojo svobodno prihodnost — vrgli puško v koruzo. Ponosni moramo biti na svoj boj, ne glede na vse to, kar je sledilo letu 1945. Vse, kar je bilo pristno in darovano na oltarju domovine za svobodo, bo ostalo za vse čase kot najzlahtnejša vrednota in ponos naše zgodovine. Če naj zdaj preidem k zaključni misli, potem bi rekel, da se danes kljub vsem neizvršenim dolžnostim države, v kateri živimo, naša kultura lepo razvija: za ta razvoj pa imajo gotovo zaslugo tudi naši padli, tako mladi, ki so padli v Bazovici, kakor vsi, ki so žrtvovali svoja življenja v drugi svetovni vojni in je prav, da so njihova imena vedno pričujoča.

Novi predsednik NSKS Nanti Olip na obisku v Trstu

Pred kratkim ste postali novi predsednik NSKS. Je bila Vaša izvolitev pričakovana?

V prvi vrsti sem bil presenečen, saj sem se pridružil ostalim kot zadnji kandidat izmed skupine petih. Med kandidati so bili ljudje, ki so med koroškimi Slovenci zelo znani, zato sploh nisem pričakoval, da bom izvoljen.

Zdaj sem predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev. Tega dela se nameravam lotiti poklicno, zato bom pustil dosedanja poklic veroučitelja in se z vso vnemo in energijo posvetil svoji novi nalogi.

Kakšno delo Vas čaka v tem jesenskem roku?

Brez dvoma čaka vse koroške Slovence vroča jesen. Nahajamo se pred zelo resnimi odločitvami. Prva zadeva spremembo zakona o narodnih skup-

nosti. V zvezi s tem naj povem, da se pripravljajo različni modeli tako na Dunaju — parlamentarne stranke so v glavnem že vložile svoje predloge — kakor tudi v deželi sami. V sklopu tega se bo seveda vnela tudi diskusija o sestavi narodnostnega sosveta.

Druga tema, ki bo aktualna v jesenskem roku, bo zadevala radio in televizijo. Doslej je bilo to v okviru vsedržavne hiše ÖRF, naši narodnostni skupnosti pa je bilo zagotovljenih 50 minut na dan. Že dolga desetletja si prizadevamo, da bi se te slovenske oddaje okrepile. Odločiti se bo torej treba, ali naj vse ostane v okviru ÖRF-a ali pa naj slovenske oddaje prevzame zasebni radio.

Tretja tema zadeva šolstvo. Na ustavnem sodišču je vložena pritožba slovenskih učiteljev, ki so zahtevali, naj bo pouk v dvojezičnih razredih že v osnovni šoli. Vse kaže, da bo ustavno sodišče odločilo v naš prid. Seveda pa se bo na to treba pripraviti, ker bo iz tega pač sledila cela vrsta sprememb na dvojezičnem ozemlju. Med drugim zahtevamo, naj bodo na vseh dvojezičnih šolah dvojezično usposobljeni ravnatelji.

Je slovenska manjšina v Avstriji še vedno tako razcepljena?

Prepričan sem, da je ravno z volitvami NSKS nastal bistven premik z mrtve točke. Po teh volitvah imamo tudi parlament koroških Slovencev, ki ga sestavlja 60 neposredno izvoljenih parlamentarcev. Vsaka regija, vsak kraj, kjer živijo pripadniki naše manjšine, ima svojega zastopnika.

Dr. Rafko Dolhar o novi sezoni SSG v Trstu

Prejšnji teden smo v Novem listu kratko poročali o pripravah na novo sezono Slovenskega stalnega gledališča v Trstu. Med drugim smo napisali, da »vsebinsko govora predsednika dr. Rafka Dolharja ni skalila prazničnega vzdušja, v katerem so se sešli člani SSG v začetku nove sezone«. Bi za naše bralce povedali, kaj ste ob tej priložnosti predvsem naglasili?

Začetek nove gledališke sezone je vedno vesel dogodek, ker se po poletnem premoru spet snidejo vsi, ki gledališko sezono oblikujejo in se lotijo dela. Vesel življenja, kot ob začetku novega šolskega leta. Seveda bi bil predsednik ob taki priložnosti najbolj srečen, če bi svojim sodelavcem lahko rekel, da ni več nobenih težav in da so vsi problemi naše kulturne ustanove rešeni. Žal tega tudi letos nisem mogel reči, ker so stari, takorekoč eksistenčni problemi naše ustanove še vedno prisotni. Rekel sem pa zelo realistično, da imamo pred sabo samo dve možnosti: ali ob vseh težavah z delom vendar vztrajamo, to pomeni, da gledališko sezono oblikujemo in izpeljemo z denarnimi sredstvi, s katerimi razpolagamo, ali pa to našo kulturno ustanovo likvidiramo. Izrazil sem tudi svoje grenke občutke, da bi ob zaprtju našega gledališča morda kdo potočil krokodiljo solzo ali zapisal priložnostno in dolžnostno protestno pismo, a da bi bila vsa zadeva v nekaj dneh pozabljena. Nepriznani vtis imam namreč, da naše kulturno poslanstvo zamejskemu občinstvu ni tako pri srcu, kot si nekateri domišljajo. Zakaj je tako, je seveda vprašanje, ki bi zaslužilo bolj poglobljeno analizo.

SSG v Trstu torej nima dolgov. To se dejansko čudno sliši, ko vemo in beremo, kako se morajo sorodne ustanove v Italiji — in verjetno tudi marsikje drugod po svetu — stalno bojevati s finančnimi težavami.

Na žalost ni res, da naša gledališka hiša nima dolgov. Ima težke dolgove, ki sem jih v hiši že dobil, ko sem bil izvoljen za predsednika SSG in ki jih ne moremo odplačati, ker za to ni dovolj sredstev. Od kar sem predsednik te ustanove, se le strogo držimo predvidljivih proračunov, tako da že nekaj let obračuni ne izkazujejo primanjkljajev. To pa je seveda čisto nekaj drugega. To pomeni samo živeti in delati s predvidenimi denarnimi sredstvi.

Kdo — razen koristnikov, seveda — financira oziroma denarno podpira našo gledališko dejavnost?

Koristniki, to so gledalci, financirajo gledališko dejavnost samo v zelo zanemarljivi meri, tako da sem nekoč mislil, da bi sploh odpravili vstopnine in abonmaje, da bi vsaj videli, če bi bil obisk predstav boljši. A tega nam predpisi ne dovoljujejo. Naša ustanova, ki ima, kot znano, že nekaj let javnopravni status, deluje s sredstvi, ki jih prispevajo država, dežela in nekaj malega tržaška občina.

Ali res ne moremo drugače rešiti hudega problema, ki obstaja v pla-

čevanju visokih obresti denarnim zavodom za izplačevanje predjemov? Slednji so nujni, ker javne ustanove z velikimi zamudami nakazujejo svoje prispevke.

Tega problema, ki nam odžira dobro petino dodeljenih denarnih sredstev, ker pač denar dobimo v roke tudi dve leti potem, ko nam je bil dodeljen, nihče ne zna rešiti. Tako se z eno petino vseh naših sredstev, ki so namenjeni kulturi, paradoksalno okoristijo v resnici denarni zavodi. To je kvadratura kroga, iz katere ne vidimo izhoda.

Kdo določa repertoar SSG v Trstu?

Repertoar gledališča, po predhodnem posvetu z upravnim svetom, predlaga umetniški vodja. Upravni svet pa ga potem dokončno odobri.

Se Vam zdi, da je Ajshil zares najbolj primeren za odprtje gledališke sezone pri nas?

Mislím, da ja in to vsaj iz dveh razlogov. Ajshilov tekst je za slovenske gledališke deske absolutna novost, saj ga je za nas prvič poslovenil prof. Alojz Rebula. Ponašali se bomo torej lahko s krstno predstavo. Drugič pa ima Ajshilov tekst neko sporočilnost, ki je spriču tragedije, kateri smo priče v naši bližnji balkanski okolici, zelo aktualno.

Kaj bi posebnega povedali ljubiteljem gledališke umetnosti pred začetkom letošnje sezone?

Ljubitelji gledališke umetnosti bi prosili, da bi se za naše delovanje kakorkoli bolj zanimali. Dobrodošla ni samo pohvala, temveč tudi dobronamerna kritika ali kakršnakoli sugestija tako glede repertoarja kot glede njegovega izvajanja v osrednji hiši in na našem celotnem ozemlju in sploh glede gledališke politike. Najslabše je namreč delovati v nekem brezodmevnem prostoru, v nekem slonokoščnem stolpu, ko imaš neprijeten občutek, da delo, ki zahteva veliko človeške energije in javnih denarnih sredstev, ne doseže svojega namena.

Zahvaljujem se zato tudi vam za možnost, da v vašem tedniku spregovorim o našem gledališču in vabim vse bralce N.L., da tudi sami povejo svoje mnenje o našem delovanju. To bo koristilo naši celotni narodni skupnosti.

»Bog je spoznanje, absolutno, srečanje!«

(Ob 90. obletnici rojstva dunajskega kardinala dr. Franza Königa)

Dne 3. avgusta je obhajal 90. rojstni dan upokojeni dunajski nadškof in kardinal dr. Franz König. Avstrija se ga bo spomnila 20. septembra v dunajski Štefanovi stolnici.

Kardinal je tesno povezan tudi s Slovenci. Ob 500. letnici novomeškega kapitlja je bil tam, se zanimal za svojega predhodnika novomeškega prosta Jurija Slatkonje in priskrbel tudi odlitek njegovega nagrobnika, ki je v Štefanovi cerkvi na Dunaju in so ga postavili v kripto novomeške kapitelske cerkve.

V kolikor bi ga predstavili, bi lahko dejali: »Kot le redko kdo, združuje kardinal König vedenje (znanje) in modrost, vero in razum, s samostojnostjo in ponižnostjo. Ima pa čast s pristrčno toleranco, ki ga navdaja, umirjen govor z vrlino poslušanja.«

Že vrsto let sva si v pristrnem dopisovanju z njegovim dolgoletnim osebnim tajnikom, pa je na marsikatero praznično ali godovno čestitko bil pripis, ali vsaj kardinalov podpis. Prav zato čutim hvaležnost do te markantne osebe in bi ga zopet rad predstavil našim bralcem. (Ob 60. obletnici njegovega duhovništva smo o njem pisali v našem listu 25.11.1993).

V svojem skoraj tridesetletnem vodenju dunajske nadškofije je postal nekakšen »Herzkardinal« — srčni kardinal mnogih v Avstriji. Ob 90-letnici bi iz njegove zelo zanimive knjige Glaube ist Freiheit, ki je nekakšna predelana knjiga francoske prejšnje izdaje L'Eglise est liberté, kar bi v slovenščino prevedli Vera je svoboda in

sem se začel zavedati veseljnosti Cerkve, ki je v Avstriji nisem dojel... V tem času je bil državni tajnik v Vatikanu kardinal Pacelli, poznejši Pij XII. Občudoval sem ga zaradi elegancije, obnašanja, tankočutnosti, diplomatske sposobnosti in izredne inteligence. Na moji pisalni mizi je bila celo njegova fotografija. Povsem drugačen pa je bil papež Pij XI. Ta me je očaral iz povsem drugih razlogov. V njem sem videl izredno moč, bil je izreden jasnovidec in je zelo dobro poznal probleme časa ter je bil sposoben, da je opozoril na vse tedanje zgrešene ideologije.

AMBROŽ KODELJA

Objavil je okrožnico proti nevarnostim komunizma in drugo okrožnico proti nacional-socializmu. Pripravil je tudi tretjo, in sicer proti fašizmu. Prav v zvezi s to okrožnico so mi pripovedovali to zgodbo. Lahko celo ni resnična, je pa vsaj dobro izmišljena. Ta veliki papež in dobri kristjan — najmanj, kar lahko rečem o njem — bi bil skoraj umrl brez zakramenta za umirajoče. Razglasitev prvih dveh okrožnic kurijških kardinalov ni posebno skrbela, saj so se čutili za vatikanskimi zidovi varne. Če pa bi s tretjo okrožnico napadli fašizem, bi bila stvar drugačna. To bi po njihovi domnevi Mussolini zelo zameril. Človek je lahko kardinal, ne da bi zaradi tega bil heroj ali mučenec. Tretjo okrožnico, ki bi obsodila fašizem, naj bi prebrali prvo nedeljo marca 1939. V četrtek pred tem datumom, ki je bil v Vatikanu zelo napet, pa je pooblaščen prelat sporočil Piju XI., da je njegovo zdravstveno stanje tako zaskrbljujoče, da bi moral sprejeti zakrament za bolnike. Po ustaljeni praksi je znano, da papež običajno prekine vse svoje dejavnosti, kakor hitro prejme bolniško maziljenje. Ko mu je duhovnik po vseh pravilih prinesel boleče sporočilo, je Pij XI. umirjeno odgovoril: »Najlepša hvala, a zakramentov še ne bi hotel sprejeti!« Mislil je, da gre za zvijačo kardinalov, ki bi mu radi preprečili objavo omejenih okrožnic. Duhovnik ni vztrajal, sveti oče pa je postal negotov in je smehljaje dodal: »To stvar z bolniškim maziljenjem so si izmislili kardinali, kajne?« Duhovnik pa mu je zelo osuplo odgovoril: »Nikakor, zdravnik Vaše svetosti mi je naročil, naj Vam to sporočim.« To je pa vse kaj drugega, je odgovoril Pij XI. Sprejel je zakramente za umirajoče in je nekaj ur pozneje tudi res umrl.

— Niso te okrožnice o obsodbi fašizma nikoli objavili?

Dr. Franz König

jo je izdala Celjska Mohorjeva, skušal posredovati nekatera zanimiva poglavja, ki so tudi za nas vsaj zanimiva, v kolikor se nas celo ne tičejo.

— Ko je prišel kot študent na rimsko Gregorijano, omenja ta čas tako: ... Pouk na Gregorijanski univerzi je bil zelo kvaliteten, izredno navdušenje sem kazal za filozofijo. Polagoma

»Naš praznik« v Nabrežini

Na prazniku Ssk je bila na ogled razstava o 20-letnici organiziranosti Ssk

Na prazniku Slovenske skupnosti v Nabrežini je v nedeljo, 10. t.m., spregovoril njen deželni tajnik Martin Brecelj, ki je orisal politično stanje Slovencev v Italiji in po eni strani pozdravil nekatere pozitivne premike, po drugi strani pa je obžaloval, da ni mogoče doseči politične enotnosti. Dotaknil se je tudi italijansko-slovenskih meddržavnih odnosov in vprašanja Narodnega sveta Slovencev v Italiji.

V okviru Našega praznika sta se sestali delegaciji Slovenske skupnosti in Narodnega sveta koroških Slovencev. Koroško delegacijo je vodil predsednik Nanti Olip. Izmenjali so si poglede na vprašanje enotnega manjšinskega predstavništva in zajamčenega zastopstva narodnih manjšin v izvojenih telesih. Srečanja se je udeležil tudi državni sekretar za Slovence po svetu dr. Vencelj, v kulturnem delu programa pa je nastopila rezijanska folklorna skupina.

ZSKD slavila 50-letnico

V nadvse slovesnem vzdušju se je v nedeljo, 10. t.m., sklenilo tridnevno slavlje ob 50-letnici Zveze slovenskih kulturnih društev. Zaključna proslava je bila na glavnem trgu v Dolini, na Gorici. Udeležili so se številni ugledni gostje tudi iz Slovenije. Svoje pozdrave in čestitke Zvezi ob jubileju so izrekli dolinski župan Boris Pangerc, senator Darko Bratina, podpredsednik deželnega sveta Miloš Budin in predsednik Slovenske kulturno-gospodarske zveze Klavdij Palčič, iz Slovenije pa sta prišla državni sekretar za Slovence po svetu Peter Vencelj in poslanka Jadranka Šturm.

Prireditelji so si zamislili tudi bogat kulturni spored z glasbenimi točkami — nastopili so štirje zbori in godba — vmes pa so recitatorji podali nekaj odlomkov iz

Stališče Slovenske skupnosti:

Proti ločevanju manjšinskega in nepremičninskega vprašanja

V teh dneh se je prvič sestalo deželno vodstvo Ssk po poletnem premoru in pregledalo sedanji trenutek Slovencev v Italiji. Med drugim je obravnavalo možnost, za katero se nekateri v zadnjih časih ogrevajo v ljubljanskih vladnih krogih, da bi na pogajanjih med Italijo in Slovenijo povsem ločili manjšinsko od nepremičninskega vprašanja.

Ssk se strinja, da gre za vsebinsko povsem različni zadevi. Vprašanje nepremičnin istrskih optantov bi morali kvečjemu vzporejati z vprašanjem gnotne škode, ki jo je prizadel fašizem Slovincem v Italiji, medtem ko bi mogli in morali vprašanje slovenske manjšine v Italiji povsem naravno vzporejati z vprašanjem italijanske manjšine v Sloveniji. A to je ena stvar. Druga stvar pa je, da bi na pogajanjih med Italijo in Slovenijo takoj rešili vprašanje nepremičnin istrskih optantov in odložili reševanje drugih vprašanj z manjšinskim vred na poznejši čas. Italijanskim vladnim krogi, kot znano, ni veliko do tega, da bi na pogajanjih obravnavali vprašanja manjšin, saj je tako rekoč prednost Slovenije na tem področju izredno velika. Z odložitvijo obravnave manjšinskega vprašanja bi torej tvegali, da ne bi le-to prišlo nikoli na vrsto.

Ssk zatorej meni, da bi morebitna sklenitev dogovora med Italijo in Slovenijo, ki bi zadeval izključno nepremičnine istrskih optantov, predstavljal neuspeh za slovensko diplomacijo, in to tudi v primerjavi s tem, kar je le-ta v preteklosti na ravni pogajalcev že dosegla. S takšnim sporazumom bi med drugim znova obravnavali vprašanje, ki je bilo mednarodno pravno rešeno. Povsem ob strani pa bi ostala poravnava gnotne škode, ki

jo je prizadel fašizem Slovincem v Italiji, predvsem pa bi ob strani ostal neurejen položaj slovenske manjšine v Italiji. Ssk meni, da je ne samo v interesu slovenske manjšine, ampak tudi v dolgoročnem interesu obeh držav ter italijanske manjšine v Sloveniji, da bi prišlo čim prej do uravnovešenega dogovora, ki bi bistveno pospešil tudi razreševanje odprtih vprašanj na manjšinskem področju.

Fotografski natečaj

MLADIKA razpisuje tudi letošnji natečaj za fotografije za naslovno stran revije. Tematika ni obvezna, vendar naj ustreza značaju revije (narava, okolje, letni časi, etnografija, naši spomeniki, naši prazniki).

Nagradni sklad predvideva: 200.000 lir nagrade za prvo mesto, 100.000 lir nagrade za drugo mesto in več odkupnih nagrad po 50.000 lir.

Izdelke (največ tri za vsakega udeleženca) naj prijavitelci pošljejo na naslov: MLADIKA, »Fotografski natečaj 1995«, ul. Donizetti, 3 - 34133 TRST-TRIESTE, do 31. decembra 1995.

NOVICE

»Vaš klic naj preglasi žvenketanje orožja! Gradite skupni evropski dom!«. Tako je pozval več kot 300-tisočglavo množico mladih, ki so se zbrali na znani italijanski božji poti Loreto papež Janez Pavel II. Srečanje papeža z mladimi je oddajala evrovizija, tako da so ga gledali milijoni in milijoni ljudi. Ganljiv je bil zlasti prizor iz Sarajeva, ko sta petnajstletni deklici milo jokali pred televizijskimi kamerami.

* * *

Letala Atlantskega zavezništva bodo napadala postojanke bosanskih Srbov vse dotlej, dokler general Mladić ne bo umaknil težkega topništva na kraje, oddaljene 20 km od mesta. Tako je med drugimi izjavil ameriški zunanji minister Christopher, četudi so Rusi zahtevali takojšnjo prekinitvo letalskih in drugih napadov na bosanske Srbe.

V torek, 19. septembra 1995, ob 18.30 uri, bo v Galeriji Kulturnega doma v Gorici (Ul. I. Brass, 20) otvoritev razstave Jona Gala Planinca iz Ljubljane.

Nadvse zanimiva knjižica o Repentabru

Ob praznovanjih velikega šmarna na Repentabru so 12. avgusta predstavili knjižico o tem kraju, napisano v italijanščini. Knjižico, ki je izšla pri založbi Mladika v Trstu, sta napisala Ariella Tasso Jasbitz in Paolo G. Parovel in nosi naslov Repentabor. Predstavitev v sugestivnem okolju utrjene svetosti se je udeležilo res veliko število ljudi, Slovencev in Italijanov, obsegala pa je bogat kulturni spored z nastopom domačega pevskega zbora, kitarista Danila Pahorja ter z recitacijami Vinka Beličiča in Veronike Bizjak. O delu sta spregovorila avtor Paolo G. Parovel in v imenu založbe Marij Maver.

Knjižica ni obširno znanstveno delo in to tudi noče biti; je le takorekoč turistični vodnik, ki naj bralcu italijanske narodnosti, naj si bo to turist ali domačin, v zgoščenih oblikah poda zgodovino in zanimivosti tega znane kraja, zgodovino, ki je tokrat izven kalupov italijanskega, irendentištnega in nacionalističnega krajevnega zgodovinopisja; to pa je do zdaj na Tržaškem vedrilo in oblačilo.

Poleg uvoda ima knjižica še štiri poglavja, ki govorijo o imenih krajev (rabljena so izključno slovenska izvirna imena, tako da pride jasno do izraza slovenski značaj teh krajev), o Marijinem češčenju, o zgodovinskih podatkih in o stavbah, ki se nahajajo na Repentabru (cerkve sv. Roka, župnišča in srenjske hiše). Na koncu je še kar obširna bibliografija, pa tudi seznam slik in fotografij. Objavljena je tudi zahvala vsem, ki so avtorjema pomagali pri delu. Knjiga je okusno urejena in bogato opremljena s slikovnim in fotografskim gradivom iz različnih obdobij.

Po izredno pomembnem delu o Brižinskih spomenikih, ki sta ga napisala prof. Janko Jež in Paolo G. Parovel, je torej v okviru založbe Mladika izšla še druga, sicer ne tako obširna in »monumentalna«, a vendar izredno važna v italijanskem jeziku napisana knjiga. To je bistven doprinos k spoznavanju slovenske narodnostne skupnosti ter slovenskega jezika, zgodovine in kulture po italijanskih sodržavljanih. Ti so do zdaj imeli na razpolago le zgodovinopisje, ki je v veliki večini primerov prihajalo od nacionalistično in protislovensko usmerjenih krogov. Upamo, da se je s tem enostransko gledanje na krajevo zgodovino končno zaključilo ter da se je začelo odpirati novo obdobje, v katerem bi se lahko uresničilo, če ne ravno toliko opevanje brez predsodkov in napačnih informacij.

Ivan Žerjal

Zasebno je neločljivo povezano z družbenim

To je sporočilo literarnega dela Adolfa Muschga, dobitnika Vilenice 95

Letošnja literarna nagrada Vilenica je šla švicarskemu pisatelju Adolfo Muschgu. Tudi tokrat so organizatorji poskrbeli za vrsto prireditev, posvetov in literarnih dogodkov, ki so obogatili to srečanje pisateljev in pesnikov iz širšega področja Srednje Evrope pa tudi iz drugih bolj oddaljenih držav.

Umetniki so torej konec minulega tedna prišli na Kras, da bi se srečali s svojimi kolegi, si izmenjali vtise in misli ter sodelovali pri disputu, ki so ga priredili v Lokvi in pri katerem je bilo uvodno razmišljanje zaupano letošnjemu nagrajencu Muschgu. Naslov razprave je bil »Ali pisatelj potrebuje svet, ki ga ne potrebuje?«. Pisatelj, dramatik in esejist Muschga, ki je tudi predavatelj na raznih nemških univerzah, je razmišljal o prihodnosti Evrope ob sedanjem dogajanju v Bosni. Tako je med drugim dejal, da je mesto, v katerem se danes odloča o prihodnosti Evrope, Sarajevo in ne Bruselj, saj bo od prihodnosti bosanskega glavnega mesta odvisno, ali bo Evropska zveza ohranila politično vlogo, ki jo želi imeti. Če bo žrtvovala Bosna, evropske prihodnosti ne bo. Ob sobotni podelitvi nagrade pa je Muschga napovedal, da bo denarni del nagrade namenil begunskim otrokom iz Bosne v Sloveniji.

Literarna srečanja v Lokvi in Štanjelu ter v sami jami Vilenici so bila priložnost za predstavitev literarne ustvarjalnosti slovenskih in tujih avtorjev. Letošnje priznanje za najboljši prispevek v vsakoletnem zborniku, se pravi Kristal Vilenica 95, je dobila poljska pesnica Marzanna Bogumila Kielar. V Štanjelu pa so tudi predstavili knjigo lanskega nagrajence, sarajevskega pesnika Josipa Ostija, ki sicer živi v Ljubljani.

Literarni večer v Lokvi je bil tudi priložnost, da so širši javnosti predstavili letošnjega nagrajence in njegov opus. Še zlasti so razčlenili njegov zadnji roman, ki je izšel leta 1993 z naslovom »Rdeči vitez, zgodba o Parsifalu«, v katerem je pisatelj razvil zgodbo okrog te mitološke osebnosti, nemirnega iskalca.

Sklepna prireditev je bila v soboto, 9. t.m., v sami jami Vilenici pri Lokvi. Po krajšem literarnem večeru je prisotne nagovoril predsednik Društva slovenskih pisateljev Evald Flisar.

Za konec je verjetno prav, da zapišemo, kako je žirija, ki ji je predsedoval Veno Taufer, ocenila literarni opus in sporočilo Adolfa Muschga; gre za avtorja — je naglasila — ki s svojimi deli vabi bralca, naj razmišlja o ključnih vprašanih časa; iz njegovega pisanja pa izhaja, da je zasebno doživljanje neločljivo povezano z družbenim.

Pred dvajsetimi leti je umrl slikar Tone Kralj

Dvajset let je minilo, odkar je ugasnilo življenje enega najdrznejših inovatorjev slovenske likovne umetnosti. 9. septembra 1975 je namreč v Ljubljani umrl slovenski slikar Tone Kralj.

Kralj, ki je bil po rodu Dolenjec, rodil se je namreč 23. avgusta 1900 v Zagorici pri Dobropoljah, nedvomno sodi med najmarkantnejše figure slovenske likovne umetnosti. Kot slikar se je izoblikoval najprej v družinskem okolju. Oče je bil rezbar samouk, ki je svojo spretnost prelivljal v nabožne podobe. Vendar je bil predvsem starejši brat France, tedaj že priznan slikar, Tonetu v spodbudo, da je stopil na pot umetnosti. Kljub temu se je zaradi hudih finančnih razmer le s težavo prebil do rednega slikarskega študija. Najprej se je učil slikarstva pri profesorju Gašparju Porenti, po letu 1921 pa je po posredovanju Riharda Jakopiča obiskoval likovno akademijo v Pragi in se tu izpopolnjeval pri profesorju Janu Štursi. Tonetu Kralju gre skupaj z bratom Francetom velika zasluga, da je na Slovenskem začela mlada generacija likovnih umetnikov hrepeneti po novih izraznih oblikah. Kraljevo delo je dragocen prispevek k začetkom slovenskega ekspresionizma. Vendar je umetnik v svoji težnji po konkretnem upodabljanju slikarske snovi in otiplivejšemu likovnemu izražanju kmalu opustil ekspresionistično vihravost in se navzel vpliva »nove stvarnosti«.

Tone Kralj se je s svojim likovnim ustvarjanjem neizbrisno zapisal v zgodovino Primorske. Kot drzen kritik razmer med vojnama je stkal tesno vez med likovno ustvarjalnostjo in političnim trenutkom Slovencev v naših krajih. Na Primorskem je prebil svoja najplodnejša leta in se s svojim delom močno prirasel k srcu slovenskega prebivalstva. Posebno je izpričal svojo prisotnost s številnimi poslikavami cerkvenih notranjstev, ki jih je naredil pred drugo svetovno vojno in po njej. Prav v teh se kaže Kraljeva povezanost z našimi kraji, saj je s pomočjo enostavne in jasne slikarske govorice znal v svojih poslikavah poustvariti življenje primorskega človeka. Na Premu, v Volčah, Avberju v Tomaju, na Mengorah, Sv. Višarjah, na Katinari pri Trstu, v Pevmi pri Gorici, pri Sv. Luciji (Mostu na Soči), v Opatiji, Hrenovicah, Ilirski Bistrici, v Vrtojbi, na Mirenskem gradu, v Trebčah, na Pesku pri Trstu, v Šmartnem in Brdih, v Štandrežu pri Gorici, v Dornberku, če naštejemo samo tiste, ki so nam Primorcem bližje, se povsod v monumentalni obliki kaže Kraljev posluš za kmečko tematiko in vsakdanje življenje. Značilno za njegove cerkvene slike je poleg monumentalnosti tudi to, da je vanje, posebno tiste, ki so nastale v dobi fašizma, velikokrat vpletal teme pre-

Slikar Tone Kralj

ganjanja slovenske manjšine. S pomočjo specifičnih prikazov komaj do bremu očesu razvidnih motivov-znamenj, ki so kazala preganjalce ali njihove zločince, ali pa s poantiranjem podob splošnega trpljenja, je znane biblične prizore prepočil z novim sporočilom.

Vendar je Tone Kralj zapustil neizbrisno sled svoje bogate dejavnosti na Primorskem tudi v opremi številnih knjig. To nedvomno manj poznano področje umetnikovega ustvarjanja pa ni ne po količini ne po kakovosti zanemarljiva komponenta slikarjevega opusa. S svojim delom za opremo slovenske knjige in revije na Primorskem je Kralj prisoten od leta 1921 do leta 1932 in sodi med najbolj plodovite ilustratorje našega tiska. V času, ko je bila za večino tedanjega primorskega prebivalstva slovenska knjiga edina kulturna hrana, je bil trud ilustratorjev in slikarjev pri knjižni opremi nepogrešljivega pomena. Kralja je za knjižno opremo navdušil prijatelj Alojzij Res. Opremil je številne knjige, med katerimi Pregljev roman Plebanus Joannes (1921) in pa Bevkove zbirke črtic Faraon (1922). Obe sta odlični primeri takratnega slovenskega ekspresionizma. Sodeloval je z vsemi takrat delujočimi slovenskimi založbami na Primorskem, številne opreme pa je naredil tudi za Goriško Mohorjevo družbo. Za to založbo je Kralj opremil kar pet knjig. Nedvomno sta med temi, tako vsebinsko kot oblikovno, najzanimivejši Jakličeva povest Ob srebrnem studencu (1927) in knjiga Narteja Velikonje Sirote (1930). V vseh Kraljevih opremah prihaja na dan slikarjeva globoko čuteča narava, vsajena čustva človečnosti, ki jih neti žar hrepenenja in trpljenja, in pa izrazita dinamika, ki nam jo slikar posreduje tako, da uporablja linijo kot epsko-pripovedni element, ali pa tako, da jo uporablja suho zgolj kot konturo.

Tone Kralj je bil vsestransko razvejana osebnost. Njegova bujna ust-

varjalna moč mu ni dopuščala, da bi se posvetil zgolj slikarstvu. Mikali so ga kiparstvo, grafika in ne nazadnje tudi arhitektura. Ne smemo pozabiti, da je Tone Kralj študiral arhitekturo v Benetkah, Rimu in Ljubljani. O njegovem delu na tem področju še najbolj pričajo številni nagrobniki na Primorskem, predvsem Lojzetu Bratužu, Venceslavu Beletu, družini Rustja, Ivanu Trinku, Engelbertu Besednjaku, Alfonzu Berbuču in pa nekateri spomeniki, kot npr. spomenik tolminskemu puntu v Tolminu.

Tone Kralj je za sabo zapustil obširen umetniški opus. Za svoje življenjsko delo je leta 1972 prejel Prešernovo nagrado. Kljub velikemu posluhu za najnovejši smeri v likovni umetnosti in pripravljenosti za avantgardno eksperimentiranje je Tone Kralj vselej znal ohraniti tesno povezavo z domačo ljudsko motiviko. Njegovo poznavanje slovenskega človeka in njegove narave, njegovih stisk in upov je pripomoglo k temu, da je še danes eden najbolj priljubljenih slovenskih umetnikov.

i.f.ž.

* * *

Poklonili so se junaku, baronu von Čehovinu

V nedeljo, 10. t.m., je bila v Dolancih pri Čehovinih v Zgornji Braniški dolini slovesnost, s katero so se krajani spomnili barona Andreja von Čehovina ob 140. obletnici njegove smrti. Bil je eden najbolj znanih topniških častnikov v avstro-ogrski armadi sredi 19. stoletja. Oficirsko čast in plemiški naslov pa si je zaslužil v raznih bojih, ki jih je maršal Radetzky vodil v Italiji. Odlikovan je bil z redom Marije Terezije z zlato in srebrno medaljo za hrabrost, papeško spominsko medaljo in toskanskim vojaškim redom ter drugimi odličji.

Pred rojstno hišo so mu leta 1898 postavili lep spomenik, ki ga je izdelal Anton Bitežnik iz carskega marmorja, prostor, kjer je spomenik stal pa je uredil arh. Maks Fabiani.

Ta spomenik je bil ob prihodu Italije leta 1918 tarča številnih mazaških akcij in poškodb. Zato so ga domačini razstavili in sredi dvajsetih let zakopali v bližnji vrt, kjer je čakal do leta 1987, ko so ga spet postavili na staro mesto, pred kratkim pa so ga obnovili.

Slovesnosti v Dolancih se je udeležil tudi slovenski obrambni minister Jelko Kacin, ki je imel tudi priložnostni govor in barona Andreja von Čehovina označil za dokaz, da smo Slovenci bili in ostali »narod pogumnih in dobrih vojakov«.

52. beneški filmski festival

Prejšnji teden se je zaključil filmski bienale v Benetkah, tokrat 52. izdaja, ki je soupadala s stoletnico beneškega umetniškega bienala. Film je namreč eden od pododdelkov Bienala, ki združuje še umetnost, gledališče in glasbo. V Palači Ducale in Grassi, v Ca' Pesaro in Muzeju Correr, v narodnih paviljonih na Giardini di castello in na številnih drugih lokacijah so se zvrstili razni zgodovinski in monografski pregledi, posvečeni sodobni umetnosti. Na Lidu pa si je nad dvatisoč časnika in strokovnjakov, poleg občinstva, lahko ogledalo najbolj pričakovane in bleščeče novosti prihodnje filmske sezone.

Slikovito prizorišče s številnimi ekrani in plakati, tovarnjaki in šotori raznih TV, nekakšen pisani bazar, kjer se srečujejo filmarji, prikupne lepoticice, filmski navdušenci z nahrbtniki in elegantni obiskovalci casina, so bili še enkrat glavni adut tega edinstvenega festivala na svetu. Letos je bila tudi izjemno bogata udeležba slovitih imen filmskega sveta: temnopolta Denzel Washington in Naomi Campbell, zvezdniki Jack Nicholson, Kevin Costner in Mel Gibson, režiserja Claude Chabrol in Wim Wenders, Francozinji Sandrine Bonnaire in Isabelle Huppert, Nino Manfredi in Alberto Sordi, škandalozni Tinto Brass s svojimi lepoticami itd.

Po že preizkušenem obredju ni manjkalo tudi letos polemik, predvsem glede izbora predstavljenih del. Italijanski kritiki in producenti so očitali direktorju Mostre Gillu Pontecorvu premalo poguma pri ovrednotenju domačega filma, saj je uvrstil v glavni spored le uveljavljene avtorje (Scola, Tornatore) in izobčil v stranske tolažilne preglede nove italijanske režiserje, Južnjake Corsicata in par Cipri — Maresco, ki zaradi tega nista prikazala na Lidu svojega šokantnega **Strica iz Amerike**. Še vedno je bilo čutiti hegemonijo najbolj razvpitega in spektakularnega hollywoodskega filma, ki ne potrebuje beneške reklamne vitrine za svoj zmagoviti prihod po kinodvoranah polotoka.

Posnetek iz filma »Clockers«

Kljub vsem očitkom pa je beneški festival le izpolnil pričakovanja. Na preko sto filmov, ki so jih predvajali v najrazličnejših sporedih, je bilo splošno poprečje dobro. Čeravno ni bilo takih naslovov, ki bi zablesteli in zasenčili ostalih, ne po sporočilnosti, ne po estetskih vrlinah. Ob pravi inflaciji zlatih levov za kariero (režiserji W. Allen, A. Resnais, M. Scorsese, G. De Santis, igralca A. Sordi, M. Vitti, glasbenik E. Morricone, producent G. Lombardo), je beneška žirija nagradila s posluhom nekatera spodbudnejša dela.

Zlati lev za najboljši film je prejel vietnamski **Cyclo**, drugo delo Vietnamca Anha Hunga Rana, učinkovita krvava predstava kriminalnega podzemlja mesta Hočimina, skozi oči malega junaka. Po komentarjih sodeč, bi lahko startal na najvišje mesto še kakšen drug naslov, npr. **Komedija boga** Portugalca Joaoa Cesara Monteira ali **Človek zvezd** Giuseppa Tornatoreja, ki sta bila skupno deležna posebnih velikih nagrad žirije. Junakinji drugega filma, ki je bil med najbolj čislanimi, **Obred** Francoza Claudea Chabrola, Sandrine Bonnaire in Isabelle Huppert sta dobili pokal Volpi za najboljšo žensko vlogo. Zlata me-

dalja predsednika senata je šla vzburljivi igrano-dokumentarni rekonstrukciji režiserja Marca Tullia Giordane **Pasolini: italijanski zločin**. Eno treh priznanj Osella d'oro pa si je prislužil zadnji trud britanskega gledališkega in filmskega igralca Kennetha Branagha **Sredi res hladne zime**.

Še bi lahko našteval nagrajence, a bralci so gotovo seznanjeni z njimi iz dnevnega časopisja, ali pa so sledili številnim dnevnim poročilom Tv iz Benetk in tudi neposrednemu prenosu sobotne podelitve nagrad, ki jo je nepričakovano popestrila diverzantska akcija zelenih mirovnikov zoper francoske jedrske poskuse. Ne glede na izbor žirije in na druge idealne lestvice, kateri so bili najlepši ali najzanimivejši naslovi letošnje »mostre«?

Med filmi iz uradnega sporeda izstopa, kot rečeno, portugalska **Komedija boga**. Prefinjeno zgrajena erotična burka se suče okrog pustolovščin zrelega sladoledarja (režiser Monteiro nastopa tudi kot protagonist), ki svoje večine v mešanju božanskih sladolednih okusov zliva v šolo življenja. Ta sloni na humorju, psihološkem poznavanju ljudi in uživanju čutnosti, ki jo stari elegantni lisjak ponuja mladim neizkušenim natakari-cam sladoledarne. Skoraj se ne zave-mo dolžine več kot dve uri trajajočega filma, ki je ob inteligentni zabavnosti tudi liričen.

V ravno nasprotno občutje nas sili zadnje, zelo pričakovano delo osem-desetletnika Michelangela Antonionija **Onkraj oblakov**. Pri filmu, ki združuje štiri zgodbe, je aktivno sodeloval Nemec Wim Wenders kot producent in so-režiser. V ospredju sta erotika in stalni Antonionijev motiv o nezmožnosti komunikacije, pa vendar, če so fotografija in posnetki včasih res sugestivni in sami estetsko povedni, so zgodbe, ki se dogajajo v Ferrari (rojstnem mestu Antonionija), neobljudenih obmorskih mestih, Parizu, jalove. Inflacija erotičnih prizorov in slavnih zvezd kot John Malcovich, Sophie Marceau, Fanny Ardant, Peter Weller, Kim Rossi-Stuart idr.,

se izkaž za pravo potratno in poraja le dolgčas.

35-letni Branagh v **Sredi res hladne zime** ponovno uprizarja očarani Shakespearov svet s črno-belo noro kroniko o božični postavitvi Hamletovega teksta, ki ga podoživlja šestorica igralcev na robu umetniškega in življenjskega brodoloma. Ni kaj, ta mali pristrčni film, ki se spoprijema z večno temo katarze in nujne naveze življenja z gledališčem, bo gotovo razveselil in ganil njegove gledalce.

Med filmi uradnega sporeda bi omenil še zadnjo novost črnega avtorja Spikea Lee, **Clockers**, ki z vrto-glavim ritmom prikaže brezupno okolje mladih črnih prestopnikov in razpečevalcev »cracka«. Z dobro glasbeno podlago in psihološko analizo sodobne mladinske subkulture, ki meji na kriminal, se Lee ponovno potrjuje kot eden izmed najboljših talentov sodobnega filma. Film ni bil deležen nagrad, a njegov realistični slog in bistvena struktura sta jamstvo angažiranega filma, ki je tudi dober spektakel.

Zmanjkalo je prostora za omembo naslovov z drugih sporedov festivala, a o teh bomo spregovorili prihodnjič.

Davorin Devetak

V Rimu se končuje posvet o škofu Karlinu

Jutri, 15. t.m., se bo v Rimu končal že tradicionalni jesenski simpozij, ki ga prireja Papeški slovenski zavod Slovenik in je tokrat posvečen škofu Andreju Karlinu. Gre za vidnega cerkvenega dostojanstvenika, ki je bil sicer po rodu iz Gorenjske, rodil se je namreč v Stari Loki leta 1857 in je kot duhovnik tudi veliko deloval na Gorenjskem in v Ljubljani, leta 1910 pa je bil imenovan za tržaško-koprškega škofa ter je to mesto nastopil naslednjega leta. V Trstu je ostal do decembra 1919, ko je to mesto zapustil zaradi vse hujših pritiskov s strani italijanskih oblasti. Iz Trsta se je preselil v Šentvid nad Ljubljano, kjer je vodil tamkajšnji Zavod sv. Stanislava. Poleti leta 1923 pa je postal škof v Mariboru in je to svojo službo opravljal do smrti 5. aprila 1933. Prav škof Karlin je tudi uvedel postopek, da bi bil prvi lavantinski škof Anton Martin Slomšek proglašen za blaženega.

Na simpoziju v Rimu so skušali osvetliti razne vidike Karlinovega delovanja. Predstavili so njegove pastoralne poglede, skrb za šolsko vzgojo, za cerkveno glasbo, osvetlili so njegovo delovanje v Trstu in Mariboru ter ostalo versko in kulturno dejavnost. Na posvetu so sodelovali zgodovinarji in izvedenci iz zamejstva in iz matične domovine. Skupno je bilo 27 predavateljev, ki so poskrbeli za zelo razčlenjen prikaz Karlinove osebnosti.

Posnetek iz filma »Človek zvezd«. Na sliki: Sergio Castellito

Družinska psihološka knjižnica

Kako ljubiti in biti ljubljene (dr. Paul Hanck)

... v življenju obstaja samo ena sreča, ljubiti in biti ljubljene...

Čustvo, ki ga označujemo za ljubezen, se v nas pojavi po doživetju zadovoljstva. To je nekaj, kar se razvije iz vedenja druge osebe. Ne da bi to druga oseba neposredno povzročila, ampak si mi sami dovolimo to čustvo, potem ko nam je nekdo dokazal, da smo zanj izjemno pomembni. Nato temu vedenju dopustimo, da na nas zelo pozitivno učinkuje. Ljubezen ne dobite, v sebi jo ustvarite, potem ko zadovoljite svoje globoke želje in potrebe. Kadar želite, da bi vas kdo ljubil, tedaj je izjemno pomembno, da skušate razumeti, kaj to osebo osrečuje. Bolje je, da sreče ne razlagate samo tako, kot jo sami razumete, ampak da upoštevate tudi, kako jo opredeljuje ta druga oseba. Tipičen primer zamenjave želja in pričakovanj nastopi pri podarjenju cvetja. Moški se pogosto upirajo, da bi ženskam podarili cvetje v dokaz ljubezni. Želeti si cvetje v dokaz ljubezni, je očitno smešno, ker cvetje v nekaj dneh ovne in je razmeroma drago. Moški, ki je zvest svoji ženi, ki trdo dela, izkazuje več vdanosti in ljubezni, kot jih lahko izrazijo trije ducati vrtnic na dolgih steblih. Morda je v tem oziru ženska nedorasla, romantična, a če si želi cvetja v dokaz ljubezni, je najbolje, da se tega partner zaveda in ji ga podari.

Ljudje, ki se v določenih pomembnih rečeh razlikujejo, nimajo niti najmanjše možnosti, da bi bili drug z drugim srečni. V bistvu obstajata dve vrsti neujemanja: nevrotično in temeljno. Nevrotično neujemanje obstaja med dvema človekoma, ki v osnovi ustrezata drug drugemu, vendar se zaradi trenutnih čustvenih težav ne razumeta dobro.

Temeljno neujemanje pa izvira iz tako velikih razlik med partnerjema, da je mirno sožitje skoraj nemogoče.

Drugo slabo razumljeno dejstvo, ki povzroča trenje v sicer zdravih odnosih, je normalen pojav, da se ljudje z leti večkrat spremenijo. Oseba, s katero ste se poročili, ko ste imeli nekaj čez dvajset let, pri tridesetih letih ne bo več isti človek. To je tudi eden

od razlogov, zakaj prihaja do ločitev celo po mnogih letih zakona. Preteklo je namreč dovolj časa, dogodilo se je dovolj sprememb, rast enega ali obeh zaljubljenec je povzročila, da stvari, ki so ju nekoč osrečevale, nimajo več te moči. Končno smo ljudje spremenljiva bitja, zato ne bi smeli biti presenečeni, da si v različnih obdobjih življenja želimo različnih stvari. V tem časovnem obdobju večina ljudi zmore prvič dojeti, za kaj pravzaprav gre v življenju. Ozrejo se na minula leta in jih dojamejo na popolnoma nov način.

Nadaljnji vzrok za mnoga trenja med partnerjema nastane, ker se ne zavedata, da je ohranjanje zakona eden najtežavnejših človeških naporov. Zakon zahteva posvečanje, potrpežljivost ter sprejetje odgovornosti, ki so često neznanstvo velike.

Druga ovira harmonije v zakonu in razmerju izvira iz pomanjkljivega upoštevanja globokih razlik med moškimi in ženskami. Moški pogosto mislijo, da svojo ljubezen do žensk dokazujejo s tem, da za nje trdo delajo, da se ne napijejo, da pravočasno prihajajo domov in da so zvesti. Ne razumejo, zakaj je sploh potrebno reči »ljubim te«. Kaj so besede v primerjavi z dejanji?

Ženske, po drugi strani, rade govorijo o svojih občutkih, saj so globoke občutki in njihovo sporočanje pomembnejši od držanja za roko, kupovanja nove obleke ali skupnega izleta. To je dejstvo ženske psihologije, ki ga zelo veliko moških ne razume, ne upošteva in pogosto ne mara.

Obstajata še dva razloga za probleme v zakonu. Prvi je v zvezi z nerazumno predstavo, da ljudje s poroko »pripadajo« drug drugemu. Ljudje si predstavljajo, da poroka pomeni nabavo določene posesti. Ko pravijo »moj(a) si«, pri tem mislijo: »moj(a) si, storil(a) boš, kot pravim jaz. Na žalost vsi, ki se počutijo negotove, manjvredne ali so pretirano občutljivi glede svoje lastne pomembnosti, pogosto o svojih ženah ali možeh razmišljajo kot o lastnini.

Zadnji razlog trenja v zakonu je potreba po ljubezni. Nevrotična po-

treba po ljubezni namesto stvarne želje po njej je med ljudmi povzročila več bolečine kot katerakoli stvar. Če mislite, da je konec vašega življenja, ker se je vaš mož pričel zanimati za drugo, potem nikoli niste imeli velikega zaupanja vase. Z drugimi besedami, reakcija na zavrnitev — če je mučna — je preprosto odsev vaše lastne nezadostnosti in manjvrednosti. Potrebno je imeti zaupanje v svojo notranjo moč, ki omogoča, da se lahko prilagodimo novim družbam, novim zaposlitvam, novim družinam in samemu procesu rasti v celoti. Nismo otroci. Odrasli smo. Močni. Sposobni. Življenje teče naprej in z njim naša življenja.

Do izgube ljubezni običajno prihaja počasi, ko se razočaranja ob ponavljajočih se krivcah in žalitvah mesece in leta kopičijo. Nič posebnega ni v tem, če nehati biti zaljubljeni. Ni se vam treba počutiti krive, ker zavračate druge zavoljo njihove nepozornosti. Enostavno postopate na pameten, razumen in zdrav način. Ogromno ljudi se počuti krive, ker so se odločili za razvezo zakona. Ko se ta spridi in noče iti na bolje, je vaša dolžnost, da nekaj ukrenete. Poroka, zaposlitev in prijateljstvo so zato, da ustrezajo vašim namenom in kadar vam nič več ne koristijo se modro umaknete. Če vam zakon povzroča neprijetnosti, ne da bi vam še naprej nudil kakršnokoli zadovoljstvo, se morate zavedati, da nikomur ne delate usluge, če se žrtvujete za tujo srečo, medtem ko sami postajate nesrečno človeško bitje. Če želite biti ljubeči in pripraviti ljudi do tega, da vam bodo ljubezen vračali, je odločilnega pomena, da pri praktično vseh opravilih, ki jih imate z ljudmi, razmišljate v smislu nagajevanja. Pohvale zelo pozitivno vplivajo na čustva drugega človeka, saj razvijajo občutke lastne veljave, samozvesti in samospoštovanja.

Če hočete ljubiti in biti ljubljene, se naučite biti očarljivi, obzirni in prijazni. Zapomnite si, da zdrava ljubezen zahteva, da drugemu dajete vse, kar on ali ona potrebuje, ne pa vse, kar on ali ona želi. Dajanje je nedvomno ljubeče dejanje. Ne dati, brez maščevalnosti v srcu, pa je lahko največje dejanje ljubezni.

Vseposvoda v življenju lahko odkrivamo kako ljubiti in kako biti ljubljene.

Jelena Stefančič

Končal se je 15. slikarski teden v Svečah

V Svečah na Koroškem se je v soboto, 9. t.m., končal 15. slikarski teden, ki ga prireja tamkajšnje SKD Kočna. Sklepne prireditve v prostorih gostilne pri Adamu se je udeležila velika množica. Udeleženci so sledili krajšemu kulturnemu sporedu, ki so ga oblikovali otroci, predsednica društva Tatjana Feinig pa je v nagovoru ocenila letošnjo izvedbo kot zelo uspešno.

Slikarskega tedna se je udeležilo 12 rednih in troje gostujočih umetnikov. Zastopani so bili ustvarjalci iz Trsta, Aldo Fumà in gost Edi Žerjal, iz Gorice Franko Žerjal, iz Vittoria Veneta Roberto Da Re Giustiniani, Ljubljano je zastopala Apolonija Simon, prisotna je bila tudi Sarajevčanka Snježana Rehak Višnjić, koroške slovenske ustvarjalce je predstavljala Rudi Benetik, iz Škofje Loke je prišel Franc Novinc, nemške likovnike pa sta predstavljala Johann Julian Tappe in Rainer Wulz. Gostovali pa sta še Videmčanka Maria Teresa De Zorzi ter Dunajčanka Christl Bolterauer.

Tudi letos so poskrbeli za likovne delavnice za odrasle in za otroke. Za to so skrbeli Renata Trattnig Luschnig ter še Rozwitha in Huho Wulz.

Zelo uspešne so bile tudi druge prireditve na rob slikarskemu tednu. Na uvodnem večeru sta se idealno povežala jazz in ironična lirika Janija Oswald. V petek, 8. t.m., pa je bil gost znani dunajski arhitekt, tržaški rojak Boris Podrecca, ki je govoril o prilagajanju forme v arhitekturi, se pravi o preoblikovanju starih arhitekturnih form v nove. Predavanje je opremil z diapozitivi, ki so nazorno ponazarjali njegove arhitekturne rešitve ob prenavljanju starih zgradb in kako skuša nekatere tradicionalne elemente vključiti tudi v povsem nove načrte.

Enotedensko ustvarjanje umetnikov je tudi letos močno angažiralo člane društva Kočna. Prisotnost umetnikov in obiskovalcev likovnih delavnic pa je dejansko pogojevala vso vas, saj se je že utrdila navada, da ljudje obiskujejo se in zanimajo za delo sodelujočih slikarjev.

B.O.

Anton Breclj

(11)

Spomini na boje ob Soči 1915-1918

O odlikovanjih imam že od nekdaj svoje posebno mnenje. To mnenje pa ne spada, kakor bi kdo menil, v vrsto tistih, ki jih točno označuje basen o lisijaku in kislem grozdu. Dogodilo se je namreč kasneje, da sem moral z vso silo braniti svoje »deviške« prsi in z grožnjami prepričati preteče mi odlikovanje. Kaj in kako se je pripetilo, da sem se v nasprotju s svojim načelnim stališčem celó potegoval za odlikovanje, naj priča ta vojna dogodivščina.

V petnajstem mesecu vojskovanja, bilo je v velikem srpanu 1916, se je posrečilo Italijanom, da so zasedli »goriško mostišče« in Gorico. Ko bi hotel popisati strahote tistih dni bolj podrobno, bi moral napisati kar obsežno knjigo. Četrty dan je že trajal »bobneči ogenj« nad Gorico in okolico, ko sem v

ponedeljek 7. velikega srpana zjutraj rinil s kolesom proti Gorici, odkoder je neprenehoma grmelo in so prihajale obupne novice. V Črničah sem nalezl na dolgo vrsto voz, ki so pripeljali ranjene vojake in opremo vojne bolnice iz Gorice. Poveljnik, ki sva si bila dobra znanca, mi je sporočil, da je bolnica Usmiljenih bratov porušena, mnogo bolnikov v njej ubitih, med njimi tudi subprior fr. Franc, prior fr. Longin pa smrtno nevarno ranjen. Odsvetoval mi je, da bi poskušal priti v mesto, ki je pod zapornim ognjem. Z župnikom, gospodom dekanom Lojzkom, sva se napotila navzgor proti Ravnam, odkoder je neoviran razgled proti Gorici. Mesto z okolico, vsa Brda, Furlanijo in kraški rob je pokrival gost, temen dim; od Sv. Katarine čez Ajševico do Stare gore sva gledala, kako pokajo granate in šrapneli videla tudi obstreljevanje Sabotina od naše strani, dokaz, da so si Italijani osvojili to važno postojanko.

Na jasnem nebu je žgalo srpansko sonce, na zapadu pa je bučalo in bruhalo kakor iz pekla. Vmes je tulil »divizijski pes«, veliki možnar, kakor besen. Dolgo sva buljila s prijateljem proti osrčju naše uboge deželice. Videla nisva mnogo, tem več sva zvedela na tem žalostnem ogledu. Vrnila sva se v vas, ki je bila podobna razkopanemu mravljišču. Od Gorice sem so se zgri-

»Bog je spoznanje...«

■ ■ ■ ■ ■

Ne žal je niso! Pij XII. je ravnal drugače. Upal je, da bo s subtilno diplomacijo lahko preprečil nasilje nacionalizma in fašizma.

— Eminenca, znanost in vera stojita na dveh različnih stvareh in gresta skupaj lahko samo vzporedno. Ali lahko sodelujeta, če so nujni pogledi različni?

Končna življenjska velika vprašanja pri človeku so: »Od kod prihajam, kam grem, v čem je smisel mojega življenja, pa tudi kako naj se v življenju sploh obnašam«. Nekoč so bili trdno prepričani, da znanost lahko odgovori na vsa vprašanja, danes pa so predstavniki znanosti dosti bolj skromni in tega ne trdijo več. Naročbe je, če se vera vmešava v znanost. Sam se vedno zavzemam za dialog med znanostjo in vero, vendar morata obe ostati samostojni. Sam sem večkrat vodil takšne dialoge... Nekateri ljudje se zadovoljijo z znanostjo, drugi teh odgovorov ne potrebujejo. Takšni morajo seveda sami najti odgovor na vprašanje, kam gre njihova pot in v čem vidijo smisel svojemu življenju. Teh odgovorov znanost ne more dati. Noben znanstvenik danes ne more reči, da je znanost nadomestilo za vero, saj je veliko celo takšnih, ki jih vera prežema, naj si bodo kristjani ali drugoverci...«

Kardinal König ostaja veliki graditelj mostov, zlasti med delavstvom in vodstvom Cerkve, pa tudi med drugače mislečimi, med neverujočimi in tistimi, ki so si tako ali drugače postavili »jarke« med seboj, ali celo med njihovimi pogledi in pogledi sodobnega sveta... Vedno se je trudil, da je v služenju ustvarjal medsebojno zaupanje in to tudi gojil, dokler je bil na vodstvu Cerkve v Avstriji. — Naj bi to ostajal še naprej!

THALER IN MANJŠINA

Republika Slovenija je takoj po poletnem premoru začela s svojo mednarodno dejavnostjo. Kot enega glavnih ciljev si je zastavila zgladitev odnosov z Italijo, ki predstavlja oviro za njeno vključitev v Evropsko zvezo. Vlada je sklenila, da bo ločeno obravnavala manjšinsko vprašanje od zahtev istrskih optantov. Minister Thaler je vsekakor poudaril, da ostaja manjšinska problematika za Slovenijo prioritetenega pomena.

O tem je bil govor prejšnji teden v Vili Tartini v letoviščarskem kraju Strunjan na Koprskem, kjer se je slovenski zunanji minister sestel s predstavniki slovenske manjšine v Italiji. Spremljala sta ga veleposlanik Štefan Cigoj in Vlasta Valenčič Pelikan, slovenski generalni konzul v Trstu. Zasedanje je potekalo za zaprtimi vrati, ob koncu pa so Zoran Thaler in vsi udeleženci zasedanja ob-

novili bistvo svojega posega za zbrane častnike.

Srečanja v Strunjanu so se udeležili: predsednika obeh krovnih organizacij SSO Marija Ferletič in SKGZ Klavdij Palčič, deželni tajnik Slovenske skupnosti Martin Breclj, podpredsednik deželnega sveta, ki pripada DSL Miloš Budin, predstavnik SKP Stojan Spetič in Demokratskega Forumu Rudi Pavšič, z Videmskega pa sta prišla Jole Namor in Riccardo Ruttar. V glavnem udeleženci zasedanja v svojih izjavah niso izrazili enotnih stališč in je vsak poudaril drugačne zahteve in to tako glede vprašanja ločitve manjšinske problematike od zahtev istrskih optantov kot o možnosti internacionalizacije naših problemov. Edino vprašanje, za katerega so se zavzeli vsi po vrsti, je zadevalo dvojezično šolo v Špetru.

Dvodnevni posvet v Trstu, v katerem so sodelovali ugledni predstavniki Trsta, dežele in Slovenije

Visoko odlikovanje za msgr. Gujona

Na Robedišču v kobariškem Kotu je bila v nedeljo, 10. t.m., slovesnost, na kateri je predsednik Milan Kučan izročil častni znak svobode Republike Slovenije msgr. Pasquale Gujonu. V govoru je med drugim poudaril, da je slavljenec svoje življenje posvetil utrjevanju slovenske narodne zavesti in ohranjanju slovenske kulture, duhovne tradicije, predvsem pa slovenskega jezika na tem od matične domovine tako davno odtrganem delu slovenske domovine.

Spregovorila sta tudi predsednik državnega zbora Jožef Školč in kobariški župan Pavle Gregorčič. Kulturni program pa so oblikovale folklorne skupine iz Hodoša, Gornjih Felrovcev, Lendave, Tolmina, Trsta in Vinice.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST.

Sedež: 34138 Trst, G. D'Annunzio 27/E, tel./fax 040/630824.

Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

Član Združenje periodičnega tiska v Italiji

njale množice beguncev. Na kmečkih vozeh in ročnih vozičkih so ležali na nametani hišni šari otročički, ki so presunljivo vekali ali pa navzlic žgočemu soncu in mušjim rojem smrčali. Večji otroci so capljali za vozovi, ženske so nosile velike svežnje in košare, starejši možje so poganjali živino, ta kravico, oni voliča. Mnogo sem jih poznal, bili so iz mesta, Solkana, Kromberga, Ajševce in Stare gore. Žal nisem imel zanje drugega ko besede. Z druge strani so prihajale vojaške čete in raznovrstna vozila z vojaško opremo. Oba nasprotna tokova na cesti sta se posebno v vasi ob vodnjakih zgoščala in zagačala, da je nastajala zmeda z jokom in krikom. Z nemajhnim trudom sem se prerinil skozi gnečo v Ajdovščino k svojcem, da sem jih sprijaznil z mislijo na — beg.

Tisti in naslednji dan se je spremenila Ajdovščina z okolico v veliko begunsko taborišče, polno beganja in tarnanja. V sredo, 9. velikega srpana, je pribežal v mesto ostanek naše bolnice; brat Vsezna (fr. Rafko) in fr. Arnold sta ob prihodu italijanskih predstraž naložila bolnike, kar jih ni moglo zbežati, na lojtrnice, vpregla vanje krave s pristave v Stari gori in jih, sedemnajst po številu, po vsonočni vožnji pripeljala k meni. Tastovi, kjer sem bival z družino, so prijazno sprejeli nesrečne begunce. Spravili smo jih na obsežne svile in jim preskrbeli krepila. Z bratom Vseznaom sva dosegla pri železniškem poveljstvu, da so odobrili prevoz bolnikov v Trst, sam pa je ugodno oddal živino v vojaško klavnico, vozove pa k metom. Opoldne smo imeli na tastovnem dvorišču pod veliko lopo poslovilno kosilo, nato so nam vojaški bolničarji prepeljali bolnike na železnico.

* * *

Vojaška oblast ni trpela, da bi begunci ostajali v vojnem ozemlju. Celó meni, ki mi je družina bivala pri starših oziroma starih starših, je bilo ukazano, naj se čimprej izselim kam v zaledje. Potrebno je bilo posredovanje okraj-

nega glavarstva, da me niso siloma pregnali iz tastove hiše. Drugi begunci so morali oditi. Kdor je imel kaj sredstev, si je že našel bolj ali manj ugodno zavetišče, velika večina naših ljudi pa je morala v begunske tabore. Vlaki, ki so privažali vojaštvo, so odvažali nesrečne begunce. Ker vipavska železnica, ki je imela v Prvačini zvezo z alpsko-tržaško progo, ni zmagovala prometa, se je pojavila nova prometna naprava, električni cestni vlak. Ta vlak je imel spredaj mogočen voz z motorjem; nanj je bilo pripetih več vozov, katerih vsak je dobival od prvega električno pogonsko silo. Občudovali smo to napravo, kako naglo, varno in okretno se je prepeljavala tudi po strminah in ovinkih.

Ko so bili odpravili prve begunce, je dala vojaška oblast izprazniti vse kraje dolenje vipavske doline do Črnič in Rihemberka. Ubogi ljudje so si izprosili toliko odloga, da so za silo pospravili pridelke in opravili trgatve pol zrelega grozdja. Tem »izpraznjencem« je bilo laže ko prvim beguncem, ki niso mogli oteti imovine skoraj nič in niso bili pripravljeni za nagel odhod v tujino.

V okvir teh spominov ne spada opisovanje gorja, ki so ga pretrpeli naši dobri ljudje v begunstvu, zlasti tisti po begunskih taborih. Gmotne stiske in bolezní so kupoma kosile naše otroke v begunstvu, o nasilnosti in podkupljivosti oblastnikov so od povsod prihajale tožbe našega poštenega ženstva. Nekaj zaslonbe in utehe so begunci dobivali od naših duhovnikov, ki so sprejeli svoje ovčice v tujino, a one dušne pastirje, ki so se upali postaviti za pravice svojih duhovljanov, so znali mogočniki odpraviti iz svojih območij. Mnogo je vedel o teh okrutnostih povedati moj pokojni prijatelj, podgorski kurat Ciril Metod Vuga, ki so ga izrinili iz begunskih taborišč in je potem pastiroval Goričanom po Češkem do konca vojske. Najboljši naši možje in mladeniči pa so krvaveli na vseh bojiščih...

(Dalje)